

במערכות היצירה

שלפי החזון הגדול של הקיבוץ גם "זר טוח" אלה, המתוארים בספר הזה, בני דולות וכדונות נחשבו, שהנפש נפד צעת מהם. יתכן. ואולם על כן מחוייב היה המחבר לתת לנו יחד עם פרקי "הזוטות" של היחיד, שהם יפים ושופעים ופעומי שירה אמיתית, גם את החזון הגדול של הקיבוץ, או לפחות אפס קצהו ברמז ובסמל, למען נדע להציג את הדברים לעינינו, זה לעומת זה" — ואולם, אל נרפה את ידי המחבר בהדגשת החסר, ונברך על היש. ועוד, "חזון" למועד...

"עירובי רשויות"

(נאחז ד"ר צ. ויסלבסקי, הוצ' "יבנה")
עתידיים אנו ליתן את הדין על מיר עוט ספרי המחשבה אצלנו. נשמח העם אינה ניוזנית משירה וסיפור בל-בד. יתר על כן, המחשבה הגדולה היתה תמיד הטניע הראשי בהתהוות ספרות גדולה. ותרבות שאינה זוכה "למזיגה של כוחות העיצוב האמנותי וכוחות המחשבה המופשטת". אין עדיין אור של קבע בטושבותיה.

בליקוי מאורות זה יש לתלות את הקולר, שאחד ממעולי ההוגים בתר-כנ, מחבר הספר הזה הר"ר צבי וויסלבסקי, מתרגמם המובהק של הרמן כהן ופרל מרפס (ועתה גם של פרוד) לא זכה כאן עד היום להוצאת ספר משלו, וזהו, כמדומה לי, ספרו הראשון בארץ. ואפשר שהסיבה גם במחבר עצמו, שיושב שבעה נקיים על דבריו ואינו מוציא מתחת ידו אלא מטבעות טבועות, עד שלפעמים אינך יודע אל מה נפשו נתונה יותר, אם אל המחשבות עצמן, שהוא יורד אל עומקן ביסודיות שקודה, או אם אל טביעת צורתן והגדרתן וניסוחן הקלאסי, שידיו רב לו בהם. ואמנם, המסות המכונסות בספר זה, פרקי הגות מעמיקים, הדגרי אמנה בחיים, בצוות, בתרבות ובהומניסם, הם גם פלים מחזיקים ברכה מבחינת עיצוב הלשון ודיוק הניסוח. כי על כן מרני-שים אנך, שלא בכדי טובע המחבר, אנך הרצאת תורת אחרים, משפטים מעין: "אין התרבות אלא חיים שנית-נה בהם צורה", "הלשון צבת ראש-נה של תפיסת עולם".

ומחמת זיקתו זו העמוקה של המ-חבר אל הלשון ועיצובה, לא ייפלא הדבר, כי עם היות הספר הזה במא-מרו על קויג, שטטוב, גיאורג ברנדט, הט, מנס אדלר וטרוצקי, מעין ספר פתיחה להיפורים על "התיצוניים", על "דגולי המחשבה מישראל, שרוב מה שבתם ועשייתם משל אומות העולם" — יש בשעריו שני מהקרים מוציולוי-גיים השונים על שתי יצירות של הספרות העברית החדשה, על "המת-מיד" לביאליס ועל "הנשאר בטור-לידה" לברש. וכשאני לעצמי איני רואה סימן מובהק יותר למקוריותו של הוגה-דעות, מאשר זיקתו לספרות דורו ולשוגו, ל"יש" אשר לנגד עיניו. ואם אמנם אחזיק בדעתי, ניי התרבות שלנו ועמה גם הספרות היפה לא תר-פה לאור של קבע בלעדי שותפות המחשבה הגדולה, הרי יחד עם זה ברור לי גם כן, שהמחשבה העברית החדשה לא תצמח ולא תגדל, אם לא תדע לנער מעליה תבלי איסמניסות מקובלת, ולא תרד לשאוב מלוא הנפש ממעיינות החיים, שאין ספק כי נבקעו ראשונה בשדה הספרות העברית. ועל אתחלתא זו יבורך המחבר דגן במי-חד. **ש. שלום**

על ליוויק ש"נבשל"

לדאבוני איני מצוי אצל ספרות אידיש. הינוכי נרם, שהיה מיוסד על לשון הקודש או לשון לעז, לפי הכלל התלמודי הירוע. ואולם מן המעט שהי-גיע אלי בתרגומים נדמה לי שהנני רשאי להסיק, ש ל י ו י ק הוא המצי-פון של ספרות זו בימינו, עמוד האש ההולך לפני המחנה. והנה מכנה אמר-ריקה ומירות שמענו, ניו דוקא ליוויק זה, "נבשל" בנסיגנו לתת ניטוי במהי-זה לישואת ישראל של ימינו. כלום אין-המאורע הזה אומר, "דרשני"?

יורשה נא לי לדרוש אותו לש-בי-ח ו של ל י ו י ק. הוא, "נבשל" משום שמון ההברה היה להיבשל, משום שהי-שואה גדולה כל כך, ששום לשון לא-תוכל לבטאה. יתר על כן: אלה שחזו אותה בעיניהם מקרוב נשרפו ונקברו חיים במזימה שטנית על ידי הנרמנים, ואלה שיבואו עתה לתנותה, בעל כד-הם עדים רחוקים הם, שמבשרם חזו, אך בעיניהם לא דאו. ו ל י ו י ק ידע זאת בוודאי ככל אותם האחרים, שהי-סחים עתה למפלתו. ובכל זאת הלך בדרך הוות, הלך על מנת, "להיבשל". משום שהרגיש, כי האסון גדול כל כך, כי הפשע איום כל כך, כי הימים נור-אים כל כך, שכל פה שיכול לזעוק ואינו זועק עתיד ליתן את הדין. משום שנוכת, כי כל כללי הנוהג בטלים וכל קני המידה בסוליס בפני עירום הזור-עה זועקת, "נואלד" הנדרשת. עתה-מכל פה ולשון...

ישבו להם הללו שביצרו לנפשם הקטנה, "כסא של כבוד" בבוחל הגי-צה, ישבו להם וישמרו לבל יקולקל חלילה קולם הענוג בצעקה ל"עניני-היום". אלה שיש להם רב, אלה שאלו-הים נתן את העולם בלבם, שוב אינם יכולים לנזה ולשקוט ולתת דומי לנפ-שם בשעה זו, הנוראה מכל השעות. גורל אחיהם האומללים היום יקר להם מגורל "הנצה" המזומן להם מהיר השתיקה, ולדרים: יאכדו אלפי "כסאות נצחים", כפרת צפורן קטנה של הפחות מישראל שאפשר עוד לה-צילו, ועדיין לא הוצל...

"מעגלות"

(נאחז דוד גלז, הוצ' "עט עובר")
קראתי את הספר בנשימה אחת. יש בו משום גילוי פינת הדשה בספרות-נו, וכמה מפרקי הוידוי שלו מצטרפים למיטב הפרקים מן הסוג הזה. ואולם שני ליקויים יסודיים מצאתי בו, אשר אמנם אין בהם כדי ליטול מערכו הספרותי של הספר, אבל יש בהם כדי להאפיל על נושאו:

הספר דן בוידוי נפשו של יחיד, ויחיד יוצא דופן, בישוב קיבוץ. מכיון שזהו אחד הספרים הראשונים על הקיבוץ ומתוך הקיבוץ, מחכה הקורא, כי נשם שהוא רואה כאן את הקיבוץ באספקלריה של היחיד היוצא דופן, כך יראה אותו מאידך גיסא מן האספקלריה של הקיבוץ עצמו, של הנפש הקיבוצית, כלומר, הקורא מת-כה לשמוע ולראות גם את החזון של הקיבוץ, או לפחות דמות אחת המס-פלת את החזון הזה, את החזון האנ-שי, הציוני, הסוציאלי. כלום דשה נשמת הקיבוץ בדגעי עלייתה רק בענינים הפעומים (החשובים אמנם למדי), שמנחם'קה מספר עליהם? כלום אין ימים של הויות שיתופיות גדולות, של חג נשמת האומה, עם גורל התיחדות עם נשמת האומה, עם שירת האדם, עם פעימת לב הטבע, עם שירת הדור, הויות שהן אפשריות רק בחיים קיבוציים ושעושים באמת את החיים הללו, "כדאיים" שייאחזו בהם? יש-יש! בעיני ראיתי ובאזני שמעתי. ואולם צד זה היה כנראה כל כך מובן מאליו בעיני המחבר, שלא טרח כלל להעמידו לנגד עינינו בבליטותו, וחזי פרמזים אחרים על פולחן הטבע וכו' הכל טובב בספר זה על "הזוטות" של היוצא דופן, שמאבדים הרבה מטרי-ציותם, משום שאין רואים כנגדם את "הצד השני", וכידוע רק היהם בין שני גדלים מבליט ביותר את ייחודו של כל גדל להוד.

ומכאן נובע גם הליקוי השני שאני מוצא בספר הזה: ההפרזה היתירה על הסבל מחיי השיתוף בקיבוץ. ממה חנ'פה זו הכל סובלת וממה אינה סוב-לת? מזה שאהדים מביטים בעין רעה על ריבוי הלידות שלה. מזה שמלגלגים על מיעוט החלב שלה. מזה שחפצים לקחת ממנה את החדר הגדול ולהחלי-פו בקטן יותר. ואולם, כלום המחבר לא חי אף פעם בישוב שאינו "קיבו-צי", בעיר או במושבה, ולא ראה בעי-ניו ולא חזה מבשרו, כי חיי השיתוף בעליבתו שכל אדם שאינו מיליונר חי איתם היום במקומות "הבלתי קי-בוציים" הללו, אכזרים ורעים פי כמה וכמה ללא השוואה כלל? שם, בעיר, ביישוב, "הבלתי קיבוצי" אין עין רעה, אבל יש יד רעה ולב רע. שם משליכים אותך מידדתך מבלי לשאול ל"רגשו-תך", שם עושפים את להמך מפיד, שם גונבים ממך וגוזלים ממך ומדמים אותך ומעבירים אותך בפרך, ואף את-פולך אינך רשאי להשמיע. אלא מה?